תורה אור

על משענתו ונקה המכה וכי תעלה על דעתך שזה מהלך בשוק וזה נהרג, אלא זה שאמדוהו למיתה והקל ממה שהיה ולאחר כך הכביד ומת שהוא פטור ורבנן האי ונקה המכה מאי דרשי ביה? מלמד *שחובשין אותו ורבי נחמיה חבישה מנא ליה? יליף ממקושש, ורבנן נמי לילפי ממקושש? מקושש בר קטלא הוא ומשה לא הוה ידע קטליה במאי, לאפוקי האי, דלא ידעינן אי בר קטלא הוא אי לאו בר קטלא הוא, ורבי נחמיה יליף ממגדף דלא הוה ידע אי בר קטלא הוא וחבשוהו, ורבנן, מגדף הוראת שעה היתה כדתניא* יודע היה משה רבינו שהמקושש במיתה שנאמר °מחלליה מות יומת אלא לא היה יודע באיזו מיתה נהרג שנאמר °כי לא פורש וגו' אבל מגדף לא נאמר בו אלא °לפרש להם על פי ה' שלא היה משה יודע אם הוא בן מיתה כל עיקר אם לאו בשלמא לרבי נחמיה היינו דכתיבי תרי אומדני: חד אמדוהו למיתה וחיה וחד אמדוהו למיתה והקל ממה שהיה אלא לרבנן תרי אומדני למה לי? חד אמדוהו למיתה וחיה וחד אמדוהו לחיים ומת ורבי נחמיה אמדוהו לחיים ומת לא צריך קרא *שהרי יצא מבית דין זכאי

*תנו רבנן המכה את חבירו ואמדוהו למיתה, וחיה, פוטרין אותו, אמדוהו למיתה והקל ממה שהיה, אומדין אותו אומד שני לממון, ואם לאחר כן הכביד ומת, הלך אחר אומד האמצעי דברי רבי נחמיה וחכמים אומרים אין אומד אחר אומד תניא אידך *אמדוהו למיתה אומדין אותו לחיים, לחיים אין אומדין אותו למיתה, אמדוהו למיתה והקל ממה שהיה, אומדין אותו אומד שני לממון, ואם לאחר כן הכביד ומת משלם נזק וצער ליורשים, מאימתי משלם משעה שהכהו וסתמא כרבי נחמיה:

מתני' נתכוין להרוג את הבהמה והרג את האדם, לעובד כוכבים והרג את ישראל, לנפלים והרג את בן קיימא פטור. נתכוין להכותו על מתניו ולא היה בה כדי להמיתו על מתניו והלכה לה על לבו והיה בה כדי להמיתו על לבו ומת פטור. נתכוין להכותו על לבו והיה

גמ' על משענתו. מתרגמינן על בורייה שנתרפא לגמרי ונשען על כחו: **וכי תעלה על דעתך**. למה לי למימר ונקה המכה ממיתה: **אלא זה שאמדוהו**. מתחילה למיתה ובא הכתוב ללמדך שאם יקום מן המשכב והתהלך בחוץ ואמדוהו למשענת חיים ונקה המכה ואפי' מת לאחר מכן שחזר והכביד: **ורבנן האי ונקה המכה מלמד שחובשין אותו**. אם אמדוהו למיתה חובשין את המכה שלא יברח עד שנראה אם ימות אם לאו, להכי אתי ונקה המכה דמשמע לכשיקום ונקה, מכלל דעד השתא חבוש הוא: **יליף ממקושש**. דכתיב (במדבר טו) ויניחו אותו במשמר: **מקושש בר קטלא הוא**. פשיטא ליה למשה דבר קטלא הוא כדאייתי לקמן בברייתא יודע היה משה רבינו שהמקושש במיתה שהרי כבר נאמר בתורה מחלליה מות יומת אבל לא היה יודע באיזו מיתה יומת, ורבנן סבירא להו כמאן דאמר *לא בעינן שיודיעוהו בהתראתו באיזה מיתה נהרג: **דלא הוה ידע אי בר קטלא הוא אי לא**. כדמפרש לקמן אבל מגדף לא נאמר בו אלא לפרש וכו': **הוראת שעה היתה**. אי לא כתב חבישה דהלא, מחבישה דהתם לא הוה גמרינן דהוראת שעה היתה שהרי לא נצטוו מתחילה על אותה חבישה ומעצמם עשו דכיון דלא נאמר בו מיתה מתחילה, מה ספק היה להם להטיל עליו ספק מיתה ולחובשו: **כדתניא**. סייעתא להא דאמר לעיל מקושש לא נסתפקו עליו אלא באיזה מיתה יומת אבל מגדף לא היו יודעין שהיה חייב מיתה: **מה יעשה לו**. משמע בר עשייה הוא אבל לא היו יודעין מהו: **לפרוש להם**. ולא כתוב מה יעשה משמע כל דעו היו צריכין לפרש להם: **בשלמא לר' נחמיה**. דאמר ונקה המכה לאמדוהו למיתה והקל וחזר והכביד אתא היינו דכתיבי תרי קראי יתירא לאומדנא דאם בא ללמדנו שהחובל בחבירו חייב בריפוי ושבת כדמסיק שבתו יתן וגו' נכתוב והכה את רעהו באבן או באגרוף ונפל למשכב שבתו יתן ורפא ירפא, ולא ימות ① יתירא הוא למדרש, וכן אם ② יקום והתהלך בחוץ: **חד אמדוהו למיתה וחיה**. דלא תימא הואיל ויצא מב"ד חייב נקטליה, דהא דהדר חיי אם רחמנא עליה, להכי אתא ולא ימות כלומר והכה איש וגו' ולא ימות במה שאמדוהו אלא נפל למשכב שבתו יתן ממון ולא מיתה או אם יקום והתהלך בחוץ לאחר שאמדוהו למיתה, ונקה המכה אפילו חזר והכביד ומת: **אלא לרבנן**. דאמרי לחבישה אתא, תרי אומדני למה לי, לכתוב ולא ימות ונפל למשכב ונקה המכה שבתו יתן ושמעינן מינה אמדוהו למיתה וחיה ממון יתן ולא מיתה, ומונקה המכה יתירא שמעינן דכשיבורר לנו שלא ימות הוא ונקה המכה, מכלל דעד השתא חבוש הוא:* **חד אמדוהו למיתה וחיה וחד אמדוהו לחיים ומת**. ואיפכא דרש להו ולא ימות דרשי ליה לאמדוהו לחיים ומת והכי משמע ולא ימות אם אמדוהו תחלה שלא ימות אפי' מת לאחר מכאן שבתו יתן ורפא ירפא יתן האומד שאמדוהו לכמה חליו עולה ושבתו ורפואתו שכך היו אומדין אותו כשהיה נאמד לחיים ואם אמדוהו למיתה ואח"כ יקום והתהלך בחוץ אבל אמדוהו מתחילה למיתה ויצא מב"ד חייב וסוף דבר מת אע"פ שהקל באמצע לא פטריה רחמנא: **שהרי יצא מב"ד זכאי**. והא נפקא לן מלדיק אל תהרוג בפרק אחד דיני ממונות (לעיל דף לג:) מנין ליוצא מב"ד זכאי ואמר אחד יש לי ללמד עליו חובה שאין מחזירין אותו שנאמר ולדיק אל תהרוג: **פוטרין אותו**. ממיתה ונותן חמשה דברים: **אומד שני לממון**. כמה ראוי לשכב מחולי זה וכמה יעלה שבתו ורפואתו: **אומד האמצעי**. היינו אומד שני: **אין אומד אחר אומד**. לחשב כיוצא מב"ד זכאי ולהפטר אם לאחר מכאן הכביד ומת אלא בתר מעשה דהשתא אזלינן דהואיל והכביד ומת חייב המכה מיתה: **אמדוהו למיתה אומדין אותו לחיים**. אם ראינו שהקל ולא אמרינן הואיל ויצא מב"ד חייב הרי זה יהרג: **לחיים אין אומדין אותו למיתה**. לומר טעינו באומד ראשון ולחייבו לזה שהרי יצא מב"ד זכאי ואמרינן מחמת חולי אחר שבא עליו הכבידה המכה: **נותן נזק וצער ליורשין**. והוא הדין לרפוי ושבת, ובשת דהא בתר אומד האמצעי אזלינן ולכולהו אמדוהו אלא לאו אורחיה דתנא למחשב כרוכלא: **מאימתי משלם**. [כלומר] מאיזו שעה אומדין אותו כשהקל: **משעה שהכהו**. אומדין כמה היה יפה קודם הכאה וכמה היה יפה אחר הכאה ולא אמרינן הואיל ועד השתא הוה דאמדינן ליה [ליה] אלא למיתה והשתא הוא דאמדינן ליה לממון נאמדיה כדקאי השתא והרי הוקל ומפסדינן ליה לניזק: **וסתמא כרבי נחמיה**. והך סתמא כרבי נחמיה מוכחא, דפטר ליה ממיתה אף על פי שהכביד ומת: **מתני' נתכוין להרוג את הבהמה**. היה עומד אדם אצל בהמה ונתכוין להרוג בהמה והרג אדם פטור משום דכי אתרו ביה התראת ספק הוא אף על פי שקבל עליו התראה שאומר להם יודע אני שהוא בן בריה ועל מנת כן אני עושה שאם אהרגנו אני אתחייב מיתה פטור, דשמא לא יהרגנו: **לנפלים לא מיחייב**. דכמו דקטיל דמו:

והיה

מגדף הוראת שעה היתה. איכא למאן דאמר לקמן (דף פ:) מקושש נמי הוראת שעה היתה:

לא היה יודע באיזו מיתה. ואע"ג דמיתה סתם חנק היא מתוך הסברא היה מדמה לעובד עבודת כוכבים דבסקילה °דמחלל שבת בפרהסיא ככופר בעיקר דכופר במעשה בראשית:

בשלמא לרבי נחמיה היינו דכתיב תרי אומדני כו'. ולאו לפוטרו ממיתה אילטריך כדקאמרינן לעיל וכי ס"ד שזה מהלך וזה נהרג אלא אתא קרא לאשמועינן דמשלם ריפוי ושבת ואע"ג דדיני ממונות מחזירין בין לזכות בין לחובה (לעיל דף לג.) דסלקא דעתך כיון דאמדוהו למיתה פטור דהא משמיא הוא דרחימו עליה ומיהו קשה הא דקאמרינן לעיל ורבנן האי ונקה המכה מאי דרשי ביה הא בין רבנן ור' נחמיה אית להו תרי אומדני וכי היכי דמוקי ליה ר' נחמיה לתרי אומדני דידיה מוקמי ליה נמי רבנן לתרי אומדני דידהו לאמדוהו לחיים ומת דמשמע הכא דלרבנן בעי קרא ויש לומר דקשיא ליה משום דונקה המכה אאם יקום כתיב דאיירי באמדוהו למיתה וחיה:

וחד אמדוהו לחיים ומת. פירש בקונטרס דבשניהם משלם ממון וקשה אמדוהו לחיים ומת ליהוי כחייבי מיתות שוגגין דפטורין דהא דפטור ממיתה לאו מן הדין אלא משום דיצא מבית דין זכאי:

אי

לד א ב מיי' פ"ד מהל' רוצח הלכה ג:

לה ג מיי' שם הלכה ג:

ב"ב קיט.

[לקמן פ:]

[לעיל עו:]

[תוספת' דב"ק ס"פ פ"ט]

◆

גליון הש"ס

תוס' ד"ה לא וכו' דמחלל שבת בפרהסיא. ק"ל דלפי זה לא היה ספיקו של משה רבינו ע"ה רק במחלל בפרהסיא דהוי ככופר בעיקר א"כ עדיין מנ"ל לדינא דמחלל שבת בצנעא בסקילה דילמא הא דמקושש בסקילה היינו דהקב"ה הסכים עם משה רבינו ע"ה בסברא זו והיקא בפרהסיא אבל בצנעא מנ"ל:

נושא

מח' תנאים

סוגים שונים של

אומדנא באומדים

את המוכה

מבנה

Δ - מקורות לחבישה (גבית

האסורין) עד שיתברר

הדין

(במגדף) - ויקרא כד:יב

ויניחוהו במשמר

לפרש להם על פי ה'

נושא

מח' חכ'

ור' נחמיה

מה מלמדים

ב' האומדנות

הכתובות

בתורה

בקשר למי

שהכה את

חבירו ונפל

למשכב

שמות כא

יח) וכי יריבון

אנשים והכה איש

את רעהו באבן

או באגרוף ולא

ימות ונפל

למשכב

יט) אם יקום

והתהלך בחוץ על

משענתו ונקה

המכה רק שבתו

יתן ורפא ירפא

* למה לי מה דכתב

רחמנא "אם יקום

והתהלך בחוץ על

משענתו"